

N:o 159.

Af herr **Hj. Branting**, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående olycksfallsersättning.

Från fattigvårdens torftiga och förödmjukande nådesmutor åt dem, som brutits ned, slitits ut, lemnats hjälplösa eller gjorts öfverflödiga i kampen om brödet inom våra kapitalistiska samhällen, är vägen lång till en genom statens resurser åvägabragt, alla medborgare omfattande *folkförsäkring*, hvilken lemnar ett humant och tillräckligt skydd — så långt detta öfver hufvud är möjligt på individualistisk grund — mot de ekonomiska följderna af all slags oförmåga till förvärf, vare sig sedan denna beror på invaliditet genom olycksfall, sjukdom, ålderdom eller förorsakas af ofrivillig arbetslöshet.

Det må därför också vara förklarligt, fast ingalunda försvarligt och gagneligt, att de besittande och herskande klasserna, när de upptaga den sociala försäkringens problem, sådana dessa te sig från deras horisont, ännu aldrig velat se dem annat än styckevis, aldrig som delar af ett helt nytt system för samhällelig solidaritet, buret uppe af gemensamma ledande grundtankar.

Äfven i mönsterlandet för nutidens socialpolitiska försäkringslagstiftning, Tyskland, är denna brist på enhetlighet i grundplan ett genomgående drag. De olika försäkringarnas organisation är helt skiljaktig, liksom deras omfattning ofantligt vexlar. Alla bära de dock pregeln af sitt historiska ursprung — att vara ett försök från det enade Tysklands främste ledande statsman att, genom att bjuda arbetarne några positiva fördelar, hejda deras allt fullständigare öfvergång i socialdemokratiens läger. Försäkringen skulle

vara sockerbrödet att locka vilddjuret-arbetarklassen med, samtidigt som dess fria rörelseförmåga skulle tyglas af piskan-socialistlagen.

Att denna politik fullständigt förfelat sitt mål är numera ett af alla erkänt faktum, hvarom jag dock ansett mig hafva något skäl att erinra, då önskan att göra arbetarklassen mera till freds med sin ställning i samhället, utan att inrymma den några vidgade rättigheter vid sidan af de nu magtegende, nog icke torde vara främmande för åskådningen på tongifvande håll äfven här i landet. Men kan man till och med i Tyskland påvisa ett visst famlande i de sociala försäkringsfrågorna och måste man beklaga, att de der allt från början i åtskilligt snedvridits af partipolitiska bisyften, så var dock den Bismarckska politiken på detta fält ett sannskyldigt mönster af målmedvetenhet och kraft, jemförd med den, som tyvärr kommit till synes här i Sverige. Jag behöfver blott erinra, hur regeringen, sedan de industriella arbetarnes särskilda skydds- och försäkringsfrågor för nu 16 år sedan sattes på dagordningen i vårt land genom enskild mans initiativ, till en början trefvade en smula kring det dock icke synnerligen svårlösta problemet om försäkring mot *olycksfall i arbete*, så uppgaf detta för ett nytt, mera omfattande projekt till en arbetarnes invaliditets- och ålderdomsförsäkring, sedan försökte med ett betydligt reduceradt förslag på samma fält, för att, när icke heller detta lyckades, sent omsider på nytt vända tillbaka till olycksfallsfrågan, men nu från en annan utgångspunkt, principiellt och praktiskt ohållbar, och som betecknar ett stort steg tillbaka från regeringens ståndpunkt af 1891.

Af detta vankelmod har den naturliga följdén blifvit den, att icke det minsta grand blifvit hos oss ännu gjordt på lagstiftningens väg för ens någon detalj af den stora invaliditetsförsäkringen. Det skall snart visa sig, om något ens denna gång kan göras, med det nu framlagda förslaget till uppslag, om också icke till grund.

Bland orsakerna till invaliditet äro *olycksfallen* ingalunda de till antalet allra mest förhärjande, om också de 8,506 dylika, som d:r Hj. Gullberg i sin undersökning för 1897 kunnat redovisa från hufvudsakligen den större industrien i Sverige, vittna om talrikheten i detta slags störingar eller förstöringar af förvärfsförmågan. Men plötsligheten i deras verkan äfvensom den starka stegring både i deras antal och i ohyggliga detaljer hos vissa fall, hvilka åtföljt den moderna industrialismen, har väckt många

sofvande samveten. Så har den allmänna mening, som ännu står ganska likgiltig inför t. ex. yrkessjukdomarna, gått öfver till att särskildt för olycksfall i industriens tjänst medgifva undantag från regeln att försörjningspligten räknas uppfylld med fattigvård.

Att man fäst blicken nästan uteslutande på olycksfall *i arbete* har emellertid haft till följd, att den generella olycksfallsrisk, för hvilken alla samhällsmedlemmar äro utsatta, fått träda i skuggan för den speciella, som åtföljer verksamhet inom vissa yrkesgrenar. Mot denna *yrkesrisk* har skydd i främsta rummet kräfts, och då faran härvid sammanhänger med sjelfva yrkesdriften, har gifvetvis ersättningspligten för de skador och olyckor, denna vållar, också måst läggas på denna, d. v. s. på egarne till de olycksbringande redskapen och maskinerna. Det ligger ju endast enkel logisk rättvisa i att när ett yrke under gifna förhållanden kräfter ett visst antal olycksfall med samma nödvändighet som ett visst quantum olja per år för sitt maskineri, det också skall åligga yrkesidkaren, till hvilkens profit hela arbetet under nuvarande ekonomiska system sättes i gång, att sörja för det ekonomiska godtgörandet af olycksfallen. Han har ingen rätt att kasta på samhället omsorgen om de offer, som kräfts för att öka hans privategendom. Och de svaga försök, som i början gjordes från »det fria arbetsaftalets» fanatici att advocera fram, att i arbetslönen skulle ingå en frivilligt åtagen riskpremie för olycksfall, hvadan den nya bördan borde läggas på arbetaren, måste ju också stranda på sin egen orimlighet. Redan den första arbetareförsäkringskomitén framhåller med skärpa (I, 1, sid. 74) att »tillgången på arbetare är i allmänhet mer än tillräcklig . . . Vid sådant förhållande kan arbetslönen i allmänhet icke gerna stiga utöfver hvad som erfordras för *arbetarnes oundgängliga lefnadskostnader* efter de förhållanden, hvarvid de å hvarje tid äro vane. Såsom en nödvändig eller vanlig beståndsdel af dessa kostnader har emellertid utgiften för försäkring för olycksfall i arbetet ingalunda ingått.»

I det nu framlagda kongl. förslaget är denna sunda ståndpunkt uppgifven och arbetsgifvarens ersättningspligt till stor del kastad öfver på arbetaren, icke endast genom att ersättningen begränsas som i andra länder till blott vissa procent af lönen, utan genom att den för alla *fixerats* till en viss orimligt låg summa, hvilken betecknas som »nödtorftigt underhåll» och icke står i någon som helst relation till »oundgängliga lefnadskostnader efter de förhållanden, hvarvid arbetarne å hvarje tid äro vane». Jag återkommer senare till detta principiella och praktiska kardinalfel hos förslaget af år 1900.

Men om sålunda försäkring mot den egentliga yrkesrisken helt enkelt bör ingå i yrkets produktionskostnader, lemnar dock en så ordnad försäkring ett ganska vidt spelrum öppet, der intet skydd finnes, om olyckan är framme. Det gifves talrika gränssfall, der det kan vara tvifvelaktigt, om ett olycksfall rättvisligen bör räknas som händt »i arbetet», och det sker dagligen olyckor, der påtagligen arbetsgifvaren som sådan icke rimligen kan ha något ansvar, för att nu icke tala om alla de fall, der samhällelig hjälp lika väl behöfves till icke-lönarbetare, t. ex. till små sjelfförsörjande hemmansegare, handtverkare m. fl. Det allmänna rättsmedvetandet kan heller icke känna sig till freds med de teoretiska subtiliteter, hvartill ett allt för ensidigt fasthållande vid synpunkten om olycksfallsersättningen som produktionskostnad måste leda, t. ex. att en kusk är olycksfallsförsäkrad, medan han på förmiddagen för varor till stationen — då är han arbetare i försäkringspliktigt yrke — men icke då han om eftermiddagen kör för sin arbetsgifvares familj under en promenad i vagn — då är han helt enkelt tjenare.

Ur den mensklige solidaritetens synpunkt har gifvetvis den, som blir invalid genom en olyckshändelse i hemmet, lika stort kraf på samhälligt bistånd som den, hvilken förderfvas under arbetet. Också har en tendens att göra olycksfallsförsäkringen allt mera omfattande gjort sig oemotståndligt gällande öfverallt, der man begynt med försäkring mot viss yrkesrisk. I Tyskland hade 1897 antalet försäkrade personer stigit till 17 $\frac{1}{4}$ millioner,*) i Schweiz omfattar den nya sjuk- och olycksfallsförsäkringen alla osjelfständigt arbetande både i industri, samfärdsel, handel och jordbruk, äfvensom tjenstefolk, och gäller *alla* olycksfall under anställningstiden. Men lägges denna försäkring så vidsträckt och verkligt socialt, blir det också endast i sin ordning, att *staten* betalar den del af bördan, som faller utanför den egentliga yrkesrisken; så är också fallet i Schweiz, der arbetsgifvarne skola bidraga med $\frac{4}{5}$, men staten direkt tillskjuta $\frac{1}{5}$. Till denna vidsträcktaste form af olycksfallsförsäkring syftade också det förslag, som 1895 framlades af den danska socialdemokratiens representanter i folkettinget och som, efter hvad en af dem skrifer till mig, var bygd på den princip, att »alla statsborgare, som skadades genom olycksfall, skulle hafva ersättning (pension eller sjukdomsunderstöd), derest icke deras ekonomiska ställning var sådan, att olycksfallet icke hade nämnvärdt inflytande på deras

*) För denna äfvensom åtskilliga andra uppgifter om främmande länders hithörande förhållanden se »Om arbetare-olycksfallsförsäkringen» af Thor Andersson, Sthlm. 1900.

förmåga att lifnära sig sjelfva och familj, hvilket vi uttryckte genom en inkomstgräns. Understödet skulle utgå ur statskassan genom en särskild skatt på de högre inkomsterna.»

För min del skulle jag personligen vara mest böjd att så godt först som sist arbeta för denna frågas lösning ur de större synpunkter här antydts, och i skarp motsats mot Kongl. Maj:ts regering håller jag före, att vi böra söka våra mönster för socialförsäkring hos de i dessa stycken mest *framskridna* länderna, i stället för att låta oförskyldt lidande fortfara, medan vi spilla tid med samma slags trefvande försök, som man annorstädas redan kommit ifrån. Men då svenska Riksdagen icke alls representerar Sveriges arbetarklass, saknas för närvarande all möjlighet att här bringa ett förslag i dessa stycken, hvilket till läggning och omfattning vore ur arbetarsynpunkt verkligen tidsenligt, ens till mera allvarlig behandling. Jag har därför ansett mig böra stanna vid dessa principiella antydningar och öfvergår i stället till frågan: *betecknar det kongl. förslaget något verkligt socialpolitiskt framsteg?*

Denna fråga kan också formuleras så: är det kongl. förslaget, ehuru blott en ringa början, dock dels en en början *åt rätt håll*, dels en så pass *afsevärd* sådan, att den har någon praktisk betydelse? Den sista delen af spørgsmålet är icke mindre vigtig än den förra, ty arbetarne kunna med full tillförsigt räkna på, att deras stora frågor med den sociala utvecklingens hela kraft tränga ständigt starkare in på statsmagterna. De ha sålunda intet intresse att i förhastande binda sig för en tid framåt vid anordningar, som de från början måste bestämdt ogilla.

Ersättningspligt eller försäkring?

Arbetarförsäkringskomitén och efter den Kongl. Maj:t af 1890 och 1891 ha klart och enkelt påvisat, hvarför systemet att ålägga vederbörande arbetsgifvare ersättningsskyldighet måste betraktas som alldeles otillfredsställande och i stället väljas obligatorisk olycksfallsförsäkring. Kongl. Maj:t af 1900 upptager samma bevisföring, söker med förespegling om »lämpliga detaljbestämmelser» något reducera dess verkan, men förklarar, att »*alltid läver dock återstå*», att ansvarighetslag »måste» leda till rättgångar samt att »fullständig säkerhet icke kan beredas arbetaren att verkligen utbekomma» sin ersättning. Ur dessa premisser drager så Kongl. Maj:t den slutsats, att han bör föreslå — en ansvarighetslag!

Då lyckligtvis från ett håll, som har utsigt att vinna långt större gehör i Riksdagen, redan blifvit klarligen uppvisadt, att, Kongl. Maj:ts utlofvade »detaljbestämmelser» till trots, det mycket riktigt »alltid lärer återstå», att ansvarighetssystemet medför rättstvister i mängd och ständig osäkerhet för arbetaren, kan jag i dessa stycken helt enkelt hänvisa till den öfvertygande utredningen i herr Fränckels motion, n:o 31. Samme motionär har också, delvis med åberopande af Kongl. Maj:ts föregående, bättre öfvervägda uttalanden i ämnet, visat tomheten i några af de argument, med hvilkas tillhjälp den kongl. propositionen, då den erkänt sin oförmåga att tillfredsställande försvara ersättningspligtssystemet, söker draga ned försäkringssystemet till ungefär samma nivå. Härvid må blott ytterligare ett par anmärkningar läggas.

Talet om att »rättsgrund» för försäkring skulle saknas, hvilket redan då det framfördes verkade som gengångare från en förlegad Manchesterdoktrinarism, gör ett ännu mera barockt intryck, sammanställt med den socialpolitiska lagstiftningens landvinningar hela världen rundt under det senaste årtiondet.

»Hvarje särskild arbetsgifvares intresse att söka förekomma olycksfall» hålles efter hvad all erfarenhet visat af intet så verksamt vaket som af en effektiv yrkesinspektion; men vill man nödvändigt anordna ett premieringssystem i reda penningar åt de arbetsgifvare, som visa sig hysa sådant intresse, så synes mig den utvägen ligga nära till hands, att efter yrkesinspektörens bepröfvande föra de bäst med skyddssåtgärder försedda arbetsplatserna i en lägre riskklass, än genomsnittligt gäller för yrket.

Hvad åter beträffar ordandet om »oöfverskådligt ansvar» af en riksförsäkringsanstalt, verkar detta nästan parodiskt, när man erinrar sig, att hela risk- och premiesumman rör sig om ett par millioner kronor årligen. Och hvad slutligen beträffar de möjliga »missuppfattningar beträffande grunden för arbetarnes rättigheter», som skulle utmynna i anspråk på högre lifräntor och utsträckt ersättningsrätt, så är det för visso min djupa öfvertygelse och förhoppning, att sådana stegrade och berättigade anspråk både komma att framställas och vinna gehör; men hvarför just försäkringen i detta afseende skulle vara mera af ondo än ersättningspligten, då ju båda afse att på olika vägar tillfredsställa precis samma rättsanspråk, det mägtar jag absolut icke fatta.

Ett argument, som dock onekligen skulle ha en viss vikt i vågskålen till förmån för ersättningspligten mot försäkringen, vore, om i andra länder en bestämd tendens att föredraga den förra framför den senare skulle

ha framträdt i och med ökad praktisk erfarenhet. Det må då tillåtas mig att en smula komplettera det kongl. förslaget rätt knapphändiga och därför ej tillräckligt vägledande upplysningar i detta fall.

Först och främst må konstateras, hur det är stäldt i länderna med obligatorisk försäkring. I *Tyskland*, *Österrike* och *Norge* är alltjemt fråga om försäkringens förbättring, särskildt om dess utsträckning till vidare befolkningslager, men veterligen sättes aldrig ens i fråga, att man skulle återgå till något ersättningspligtssystem. *Finland* har genom försäkring garanterat åtminstone de svårare olycksfallen, *Italien* har, efter särdeles grundliga utredningar om de båda systemen, afgjort stannat vid tvångsförsäkring, om också motståndet hos några stora industriidkare i senaten genomdrifvit en viss frihet i val af försäkringsanstalt. Slutligen har *Schweiz* — ett land, som eget nog alldeles förbigås i resumén i den kongl. propositionen — efter de grundligaste förhandlingar i och med sin nya lag helt tagit steget öfver från ersättningspligtens till den obligatoriska statsförsäkringens grundsats.

Vid ersättningspligt har man deremot stannat i *Englands* nya lag, men det är att märka, att denna lag af 1897 är blott en första formulering af den för England nya grundsatsen om yrkesrisken; »af ett land, der flertalet institutioner uppstått utan statens ingripande och vidare utvecklats oberoende af staten, kunde man icke vänta, att olycksfallsersättningsuppgiften skulle göras till statens, innan man försökt lösa den på privaträttslig väg», säger en af mig ofvan citerad författare. Och den, som främst genomdrifvit denna lag, kolonialministern Chamberlain, har ingalunda dolt, att han anser densamma som blott en förberedelse för tvångsförsäkring. Äfven i *Danmark* har man genom 1898 års lag stannat på halfva vägen emellan ersättningspligt och försäkringstvång, och detsamma är på visst sätt fallet i *Frankrike*. Men väl att märka, den franska deputeradekammaren har ända sedan 1893 så godt som *enhälligt* uttalat sig för tvångsförsäkring, och först i kompromiss med senaten, som envist motsatte sig en sådan, kom lagen af 1898 till stånd, sedan deri inryckts, att staten skulle garantera ersättningarnas utbetalande! Den statsgaranti, man sålunda vägrade i försäkringstvångets öppna form, kom alltså in ändå på en omväg.

Om nu i Sverige gjort sig gällande någon bestämd allmän mening mot försäkringstvång och för ansvarspligt, kunde man till nöds ha förstått, att vår regering, liksom den engelske statsmannen, eller som franska kammaren kontra senaten, tagit hänsyn till ett sådant faktum och föreslagit ansvarspligt som ett första steg på vägen. Men Kongl. Maj:t har icke för sin otrohet mot sig sjelf kunnat åberopa annat, än att »i Riksdagen betänk-

ligheter uttalats» mot försäkringen — sannerligen ett märkligt svagt skäl att frånga sin egen gamla, principiellt och praktiskt rigtiga ståndpunkt, samtidigt som denna ingenstädes öfvergifves, utan tydligen på alla håll vinner terräng, äfven i de länder, der man för ögonblicket stannat vid en kompromiss.

Från min ståndpunkt står som ett afgörande kardinalskäl mot ersättningspligten, utom processerna och osäkerheten, att man på denna väg afskär sig från möjlighet att *utsträcka* olycksfallsskadeståndet till småindustri och småjordbruk. En riskpremie på någon procent af lönen kan, när allt kommer omkring, äfven den mindre arbetsgifvaren betala, men en lifränta ruinerar honom ofelbart, utan gagn för någon. Och att komma på rätt väg, som möjliggör vidare framsteg, är i denna fråga efter min tanke så viktigt, att jag icke ett ögonblick skall tveka att gifva min röst emot hela lagen, om den icke i detta fall alldeles ändras. Jag vill alltså hemställa,

att Riksdagen, med afslag på den kongl. propositionen i hvad den är grundad på principen om arbetsgifvarens ersättningspligt, för sin del måtte antaga en lag, byggd på grundsatsen om försäkringspligt i riksförsäkringsanstalt, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med §§ 1, 3 och 4 i lagförslaget, som är bifogadt herr Fränckels motion, n:o 31.

Olycksfallsröntan i proportion till lönen.

I arbetareförsäkringskomiténs utlåtande (I, 1, sid. 106) läses:

»Då ersättningen afser att *godtgöra den förlust i arbetsförtjenst, som genom olycksfallet uppstår*, har densamma ansetts böra utgå i viss proportion till den aflöning, som den af olycksfallet träffade derförut för sitt arbete uppbar, hvarigenom också lättast tages vederbörlig hänsyn till den olika inkomst, arbetare i skilda yrken och å olika orter hafva».

Mera motivering ansåg sig denna komité, utan reservation, icke behöfva spilla på en så sjelfklar sak som att skadeståndet skulle stå i proportion till den skada (= löneförlust) som olyckan vållat. Också har öfver hela världen, der någon form af olycksfallsförsäkring införts, denna princip, så vidt jag kunnat finna, undantagslöst tillämpats.

I *Tyskland* utgår vid fullständig invaliditet ersättningen med $\frac{2}{3}$ af årslönen, dock aldrig med mindre än ortslönen för en vuxen daglönare.

I *Österrike* är stadgadt 60 procent af årsförtjensten, i *Norge* likaledes 60 procent, i *Finland* likaså, i *Italien* betalas 5 gånger årsinkomsten (minst 3,000, högst 10,000 lire, hvilket dock i regel skall förvandlas till lifränta), den nya lagen i *Schweiz* stadgar 60 procent för varaktig invaliditet, men i svåra fall med fullständig hjälplöshet kan ersättningen sättas ända upp till samma belopp som forna årsinkomsten. De försäkrade indelas i 9 löneklasser, upp till 2,500 francs. I *England* betalas 50 procent af genomsnittsveckelönen, dock högst 18 kronor, i *Danmark* skall utbetalas 6 gånger årsförtjensten, dock lägst 1,800 och högst 4,800 kronor, och vid öfvergående invaliditet 60 procent af daglönen (minst 1, högst 2 kronor), och slutligen betalas i *Frankrike* under vissa garantier ett kapital, hvars ränta motsvarar $\frac{2}{3}$ af lönen.

Svenska regeringen ensamt har det varit förbehållet att taga till orda för en garantering, sådan den nu skulle blifva, af blott en liten del af lönen, lika stor eller riktigare lika liten för alla arbetarelager, i stad och på land, grofarbetare eller yrkeslärd. Våra industriarbetare skulle enligt 1891 års förslag garanteras vid fullständig invaliditet 360 kronor och vid blott partiel — förlust af en arm, ett ben och så vidare — ännu mycket mindre. Antagligen är det med tanke på de ökade lefnadskostnaderna som Kongl. Maj:ts regering i dyrtidstilläggens år föreslår att utjemna denna ränta yttermera nedåt, till 300 kronor som maximum!

Att försöka den öfriga delen af lönerna vill regeringen benäget öfverlemna den åt enskilda företagsamheten bland arbetarne. Staten skulle ålägga arbetsgifvaren att garantera högst 300 kronor — hvad derutöfver är kommer ingen vid. De 300 kronorna äro det »nödtorftiga» i lönen. Man stryker ett bredt streck öfver det märkliga erkännande från Arbetareförsäkringskomitén, jag redan i annat sammanhang citerat: »arbetslönen kan i allmänhet icke gerna stiga utöfver hvad som erfordras för arbetarnes oundgängliga lefnadskostnader efter de förhållanden, hvarvid de å hvarje tid äro vane.» Men vill en »försäkrad» arbetare garantera sig att icke, från en existens i till exempel Stockholm med 900 kronors inkomst, genom ett olycksfall sättas med familj i belägenheten att nödgas anlita fattigvården — ty att en sådan familj icke kan existera här på 300 kronor behöfver intet bevis — så har han att göra den väsentliga delen af försäkringen själf! — Sådan är den svenska regeringens uppfattning af socialt reformarbete.

Här är icke heller, som t. ex. fallet var med ålders- och invaliditetsförsäkringsprojektet, fråga om godtyckligt valda belopp, hvilka, om grunden

väl en gång är lagd, efter godtfinnande kunna höjas. Ty regeringen har, märk väl, en *princip*: arbetsgifvaren skall ersätta blott »så mycket, som *kan antagas förslå till nödortfigt underhåll* åt den skadade *eller* hans efterlevande hustru och barn». Att han kan, när han blir invalid, ändå ha kvar hustru och minderåriga barn, som berott af hans arbetsförtjenst, är en eventualitet, hvarpå regeringen icke synes ha tänkt. Nog af, här kan icke förbättras utan att »principen» kastas öfver bord, det vill säga en *helt ny* grundtanke, den enda rimliga och eljest i verlden tillämpade grundtanken genomdrifves, att försäkring är = försäkring i proportion till lönen.

Det argument, hvarmed denna hårresande sociala utjemning nedåt, till den för alla lika fattighusgränsen, nödortfteligen skall försvaras, är hemtadt utifrån. Det är af flera skäl rimligt, heter det, att arbetsgifvaren icke ersätter lönen till *fulla* beloppet. Må vara, därför införes utomlands ett ganska stort procentafdrag samt en karenstid, som faller på arbetaren. I Sverige införes också karenstid och för de lägsta lönegraderna ett motsvarande procentafdrag, men *dessutom* straffas de arbetare, hvilka drifvit upp sin årsförtjenst till öfver 500 kronor, med att det »försäkrande» samhället icke vill veta af denna ändring i deras lefnadsställning; drabbar olyckan dem, skola de utan krus ned igen.

Men dessa 300 kronor äro ändå mera än invalidpensionerna enligt 1895 och 1898 års förslag, erinrar Kongl. Maj:t. Ja väl, dessa voro för visso icke rikliga, men så äro de ej heller jemförbara. Medelåldern för olycksfall i Sverige ligger vid 35 år, enligt arbetareförsäkringskomitén; medelåldern för de beräknade invalidpensionerna ligger mellan 60 och 70 år. Att behofven, särskildt med hänsyn till de närmaste familjemedlemmarne, ställa sig helt olika vid så skilda åldrar, tarfvar intet bevis.

Spörjer man så, hvarifrån denna geniala tanke ursprungligen kommer om arbetarelönens uppdelning i ett existensminimum på 300 kronor och en lyxdel, utgörande allt hvad derutöfver är, så erfar man blott, att »arbetsgifvare» funnit skäligt föreslå Kongl. Maj:t detta betraktelsesätt. Jag kan härtill endast uttrycka mitt beklagande, att Kongl. Maj:ts regering än en gång visat sig vara, som jag förlidet år hade anledning i Andra Kammaren framhålla, »trots skenbar opartiskhet en *klassregering*».

Det är min fulla förvissning, att de industriens arbetare, för hvilka denna försäkring närmast skulle vara afsedd, och särskildt den stora del af desse, som är bosatt på orter med högre lefnadskostnader, komme att betrakta en försäkring till 300 kronor för fullständig invaliditet, allt efter temperamentet, antingen med harm öfver att sådant *kan* bjudas som ersättning

för deras yrkesrisk, eller med den fullständigaste likgiltighet. I intetdera fallet lär det »sociala ändamål» af godtgörande af en underlåtenhetssynd kunna vinnas, som nog icke så litet afses med hela detta lagförslag.

Skola de svenska arbetarne få en känsla af att verkligen något sker för dem, så lär det icke gå för sig att afsписа dem med ett maximum på 300 kronor, när alla andra civiliserade stater ombesörjt olycksfallsersättning till 60 à 70 procent af lönen. Våra arbetare skola helt visst, om de tillfrågas, svara, att de långt hellre än en sådan »socialreform» vilja tills vidare, i fred och ro för statsmagternas fuskförsök, fortsätta att genom sina organisationer eller genom värdjanden till humaniteten hos en del arbetsgifvare utvidga den redan bestående, utan lagtvång åtagna försäkringen mot olycksfall. De vilja för visso icke sätta på spel hvad de på den vägen hittills vunnit och i en nära framtid kunna vinna för en blott *delvis* försäkring, lagd efter den grundfalska principen, att yrkesidkaren icke skall bära yrkesrisken för arbetarens verkliga lön, utan blott för en liten bråkdel af densamma.

Hvad slutligen angår den invändningen, att införandet af lönen i kalkylerna skulle förorsaka så stora *praktiska* svårigheter, så är först att anmärka, att hvad som går för sig i hela Europa borde äfven vi kunna reda oss med. Men vill man än ytterligare undvika tvister om lönens rätta storlek, är ju intet hinder att indela de försäkrade i *inkomstklasser*, hvarvid i de ojemförligt flesta fall all tvekan om den enskildes rätta plats bortfaller. Jag har tillåtit mig att förslagsvis framlägga en dylik tabell, som jag tror kunde följas utan ringaste större svårighet än vid det omöjliga systemet med för alla fixa lifräntor:

Inkomst	Vid fullständig invaliditet	I proc. af lönen	Medium	Svarar mot
Intill 500 kr.	360 kr.	(100)—72	proc. (86)	1 kr.sjukhjelp pr dag
» 501—699 »	450 »	90—64	» 77	proc. 1,25 kr. » »
» 700—800 »	540 »	77—67 ¹ / ₂	» 72	» 1,50 » » »
» 801—1,000 »	630 »	69—63	» 66	» 1,75 » » »
» 1,001—1,250 »	720 »	72—58	» 65	» 2,— » » »
» 1,251—1,500 »	810 »	65—54	» 60	» 2,25 » » »
» 1.501—1,800 »	900 »	60—50	» 55	» 2,50 » » »

Som man finner, sjunker medeltalet af den procent, som skulle erhållas, ganska jemnt nedåt. Att procenttalet tagits så pass högt för de små inkomsterna beror på nödvändigheten att tillnärmelsevis hålla de absoluta

beloppen på olycksfallsräntorna öfver fattighusnivån. Hvad högsta räntan beträffar, vill jag blott erinra, att arbetareförsäkringskomitén ej tvekade att föreslå 960 kr. som gräns uppåt.

Men vare sig man vill välja ett system ungefär som ofvanstående eller ordna saken på samma sätt som i de flesta andra länder, ett är visst: från arbetaresynpunkt är det *absolut intet framsteg*, men kan möjligen tvärtom verka skadligt för den frivilliga försäkringen, att blott försäkra den lägsta bråkdelen af lönen. Af erkännande eller förkastande af grundsatsen om ersättning i proportion till lönen beror väsentligen, om från arbetarnes eget läger lagen skall helsas som ett framsteg eller bekämpas som en fara. För min del hemställer jag,

att Riksdagen, med afslag af § 4 i den kongl. propositionen, liksom på § 14 i herr Fränckels förslag, måtte införa i lagen ett stadgande, att ersättning för olycksfall utgår i rimlig proportion till lönen, hvilken antingen vid olycksfallen individuellt uppskattas, eller indelas de försäkringspligtige i *löneklasser* med fastställda olycksfallsräntor, ungefär efter planen i närstående tabell.

Det är alltså min öfvertygelse, att de svenska arbetarne icke ha något som helst intresse af en lag om ersättning vid olycksfall i arbetet, med mindre denna, i motsats till det kongl. förslaget, bygges på *försäkring genom statens försorg* samt på erkännande af den eljest i hela världen obestridda grundsatsen, att den skadade arbetarens *innehafda lefnadsställning*, icke en fattighusexistens, skall åt honom nödtorftigt tryggas. Vinna icke dessa principiella erinringar något afseende, utan den nya olikställighet skall införas, att den svenske *statstjenaren* pensioneras i förhållande till sin lön, men den svenske *arbetaren* affärdas med ett brödstycke, som tillmätts efter de primitivaste existensbehofven på de billigaste orterna och totalt lemnar å sido allt hvad kulturbehof heter, så skall det i hvart fall aldrig kunna sägas, att detta skett med den svenska arbetareklassens goda minne.

Herr Fränckel framhåller i sin motion vigten af att man »någon gång verkligen börjar och icke oupphörligt skjuter undan förslag, i ständigt sträfvan efter att finna en ännu bättre och fullständigare lösning» — orden

äro civilministerns beträffande 1898 års pensionsförslag. Tyvärr har det nu icke varit af sträfvan efter *bättre* lösningar, som hittills riksdagsmajoriteten skjutit undan alla förslag; detta är en upp- och nedvändning af fakta. Regeringen vet nog, hvarför den gjorde 1898 års förslag till en högst *reducerad* kopia af 1895 års planer, och samma tankegång spåras i att olycksfallslagen af år 1900 betecknar ett så väsentligt steg *baklänges* sedan förslaget af 1891, som i sin tur på en afgörande punkt betydde icke en förbättring, utan en förstöring af arbetareförsäkringskomiténs planer. Men så stor är icke vigten af att man »börjar», att man kan begynna med hvad som helst. Och långt hellre än att »börja» med en ansvarspligt utan utvecklingsmöjlighet eller ett skadestånd på högst 300 kr., utan hänsyn till lefnadsställningen, bör man efter min mening se tiden an till den ganska visst icke aflägsna dag, då utvecklingen framtvingar en bättre början, efter rigtiga grundsatser och med någon grad af effektivitet.

Under sådana förhållanden är det hvarken frestande eller ens lämpligt att här gå in på någon

detaljkritik

af enskildheter i det kongl. förslaget. Jag skall därför inskränka mig till att korteligen framställa följande yrkanden:

Beträffande § 1:

Uttrycket »olycksfall i arbetet» bör, i öfverensstämmelse med anmärkningen af högsta domstolen, så förtydligas och utvidgas, att ersättning bör tillkomma en hvar i ersättningspliktigt yrke anställd för olycksfall, som på något sätt har samband med denna anställning; »vare sig det timar vid förberedelse till arbetet, utförande eller avslutning deraf», som arbetareförsäkringskomitéen skref. Längre torde man knappast kunna komma med enbart fasthållande vid yrkesriskens princip; men ur social synpunkt bör också denna, som förut framhållits, i sinom tid fullständigas.

Stadgandet att ersättningspligt icke föreligger vid s. k. »*grof vårdslöshet*» bör utgå.

Redan arbetareförsäkringskomitéen skref om vårdslösheten (I, 1, sid. 105): »Dels blefve en sådan föreskrift särdeles svår att rättvisligen tillämpa, dels får icke förbises, att ofta en viss grad af oförsigtighet nära

nog icke kan undvikas och därför är mycket ursäktlig. Genom ständigt sysselsättning med enahanda arbete blir naturligtvis arbetaren mindre uppmärksam på den omgifvande faran, hvartill icke sällan kommer, att arbetets natur kräver sådan snabbhet i utförandet, att nödig försigtighet icke kan iakttagas.» Dessa satsar förlora ingalunda sin beviskraft därför, att man skärpt vårdslöshetsbegreppet med att tillägga bestämningen »grof»; detta gör blott gränsen ännu mera flytande, och hela stadgandet skall ofelbart ge upphof till talrika rättstvister, der arbetsgifvarens önskan att komma undan ersättningspligten skall gynnas deraf, att mycket, som bland maskinernas larm, i känsla af styrka och tillförsigt och i en arbetsifver, sporrad af sträfvan till god dagspenning, är en helt naturlig handling, kan te sig objektivt som oförsvarligt öfverdåd, som »grof vårdslöshet», då det betraktas från det trygga och lugna domarebordet.

Äfven detta slags människooffer på industriens altare äro i sjelfva verket, som professor *G. v. Schönberg* riktigt anmärker, »grundade i den industriella produktionens natur, uppträda med en viss regelbundenhet, statistiskt beräkneliga, och redan af denna anledning bör äfven här ett skadeståndsanspråk erkännas och kostnaderna för detsamma likaledes göras till produktionskostnader för företagen, bäras af konsumenterna och därför i första rummet läggas på arbetsgifvarne». Det är här icke längre fråga om privaträtt, utan om att tillämpa billighetens och humanitetens grundsatser, förklarade *Félix Faure*, sedermera Frankrikes president, i franska deputeradekammaren, då han der försvarade ett lagförslag om försäkring mot olycksfall äfven vid arbetarens svåra vållande till skadan. Och presidenten i tyska riksförsäkringsanstalten, *Bödiker*, har sammanfattat sin tungt vägande åsigt i denna fråga som följer: »Hvar i verlden finner man, att en skuld, huru svår den än må vara, belägges med ett straff, hvars varaktighet kan utsträckas till den skyldiges hela lif? En sådan grundsats får man icke införa i ett verk för förening af motsatser, man får icke fordra för mycket af arbetaren. Låt oss handla storsinnadt, såsom arbetarens sanna vänner! Detta är icke endast vist och politiskt, det är äfven kristligt.»

Det är sant, att, som Kongl. Maj:t åberopat, de finska och danska lagarna i detta fall vägrat att följa *Bödikers* maning; men de tyska, österrikiska, norska och italienska lagarna ha gjort det helt, de franska och schweiziska delvis. Vi skulle sålunda icke sakna goda förebilder, om vi tilltöpte denna källa till strider och bitterhet.

Beträffande § 2:

Skogshandteringens arbetare böra, som redan i motion af herr D. Persson i Tällberg påyrkats, medtagas i försäkringen. De skäl, Kongl. Maj:t här emot anført, äro verkligen allt för klena att tarfva vidare bemötande.

Att *nu* göra framställning om andra utsträckningar af lagens omfång synes ändamålslost. Fakta skola emellertid snart nog tala sitt tydliga språk för en sådan.

Beträffande § 4:

Karenstiden bör nedsättas till minsta möjliga, högst 14 dagar, som arbetareförsäkringskomitén föreslog.

Att i ett land utan ordnad sjukförsäkring lemna den förolyckade arbetaren hjälplös i 2 månader framstår som en meningslös grymhet — såvida icke meningen är att riktigt snart *framtvunga* obligatorisk sjukförsäkring. I så fall kunde man dock lika gerna ha bestämt 3 månader, som i Tyskland; då hade effekten blifvit starkare och afsigten tydligare. Tyvärr finner man dock i Kongl. Maj:ts motivering intet stöd för en så gynsam förmodan; der talas blott om att äfven på detta sätt en »riskfördelning» bör ske mellan arbetaren och arbetsgifvaren, till hvilkens fördel behöfver jag knappt nämna. Enligt d:r Hj. Gullbergs statistik falla *öfver 95 procent* af samtliga olycksfall inom den rundliga karenstiden af 2 månader och komma sålunda icke arbetsgifvaren vid; när han så till på köpet icke af Kongl. Maj:t ålägges att garantera arbetaren en rimlig procent af hans lön, utan endast hans nyupptäckta märkliga existensminimum, så torde man få medgifva, att Kongl. Maj:t tagit med skonsam hand på de offer för yrkesrisken, som *icke* i industrien riskera lif och lemmar.

Med en karenstid af 14 dagar skulle ändå de *lättare* olycksfallen, 47 procent enligt den Gullbergska statistiken, bortfalla från försäkringen. Sjuk-kassorna finge sålunda fortfarande hjälpa betydligt till att bära bördorna, och de icke så få arbetare, hvilka rent af på grund af sitt yrke icke nu *kunna* upptagas i sjuk-kassa — t. ex. smerglarne — skulle fortfarande i dessa 14 dagars förlust af hvarje lefvebröd ha en god påminnelse om, att, trots försäkringen, arbetarne icke slippa undan med blott sveda och värk vid olycksfall. Men det blefve ju dock på så sätt någon rimlighet i systemet.

Utlandets föredöme, rätt tolkadt, pekar också afgjort till kortaste möjliga karenstid. I Tyskland har man 13 veckor, men obligatorisk sjuk-

försäkring, och ändå har, af praktiska skäl, en stark strömning uppkommit för att *alldeles* borttaga karenstiden, och ett Riksdagens utskott förordade 1897 dess sänkning till 4 veckor. *Österrike*, som också har ordnade sjuk-kassor, har ändå blott 4 veckors karenstid. *Norge* likaså. *Finland* har endast 1 veckas, *Italien* blott 5 dagars karenstid, uttryckligen emedan ännu — alldeles som hos oss — ingen offentlig sjukförsäkring finnes. I den nya lagen i *Schweiz* är olycksfallsförsäkringen så nära sammanknuten med sjukförsäkringen, att karenstiden synes vara af föga vigt; den är emellertid satt till 6 veckor. I *England* är den 2 veckor; i *Frankrike* blott 4 dagar.

Samtliga här afhandlade detaljbestämmelser, till hvilka kunde läggas åtskilliga andra, röra för visso viktiga spörsmål, om det gäller att från början få en i allo god lagstiftning i detta ämne. Men äfven om de nu lösas mindre tillfredsställande, kunde detta dock icke motivera ett afvisande af hela lagen från den, hvilken i likhet med mig gerna önskar gå partiella reformers väg, när mera genomgripande förbättringar icke med ens kunna vinnas.

Annorlunda står deremot saken, af skäl som jag ofvan utvecklat, om *principiella grundfel* införas i lagen, så beskaffade att de måste ohjelpigt hämma hvarje fortsatt utveckling af den sociala skyddsåtgärd, hela denna lagstiftning skulle utgöra, och leda oss in i en återvändsgränd, der man stode fast, utan verklig försäkring och med arbetsgifvarne invaggade i den falska föreställningen, att de kunna friköpa sig från yrkesrisken utan att ersätta i ringaste mån de förolyckades yrkesarbetarelöner. Jag vill därför här till sist rigta ännu en vädjan, närmast till det utskott, som har denna fråga till behandling, att med frångående af Kongl. Maj:ts ohållbara förslag samla sig kring *försäkringens* och den *proportionella* ersättningens principer.

Stockholm 2 mars 1900.

Hjalmar Branting.